

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.1

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2023.25>**В. П. Тичина***orcid.org/0000-0001-5037-9109**кандидат юридичних наук,**доцентка кафедри права та правоохоронної діяльності
Державного університету «Житомирська політехніка»*

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ПРАВОВА ЦІННІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Потреба у розумінні та інтегрованому усвідомленні правових цінностей Європейського Союзу (далі – ЄС або Євросоюз) зумовлена викликами, що постають перед Україною на шляху європеїзації її правової практики та виконання положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. Головними проблемами у цьому процесі вбачаються: необхідність докорінних змін у правовій системі, зокрема у національному законодавстві та правозастосовчій практиці; недостатня обізнаність українського соціуму про зміст і значення цінностей ЄС, і часто невірне або викривлене їх розуміння. Саме тому на сьогодні актуальним є дослідження концепції захисту прав людини як правової цінності ЄС, закріпленої у статті 2 Договору про Європейський Союз (далі – ДЄС), встановлення її юридичного значення, формування на цій основі загального світогляду, що виходить за рамки вітчизняної правової системи, який дозволить критично осмислити цивілізаційний вибір України та моделі правового регулювання суспільних відносин, заснованих на європейських цінностях.

До питань, що стосуються інституту захисту прав людини в Європейському Союзі та Раді Європи звертаються багато вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких А. Арнулл, І. Батлер, М. Буроменський, В. Буткевич, В. Денисов, Т. Комарова, Ф. Манчіні, К. Маргарітіс, О. Мережко, М. Микієвич, В. Мицик, В. Муравйов, П. Рабінович, Х. Расмуссен, А. Росас, О. Святун, К. Смирнова, В. Стеглік, Е. Стейн, Дж. Уейлер, А. Федорова, Л. Фалалєєва, О. Хамуляк, Н. Шишкова. Однак механізм встановлення концепції захисту прав людини як правової цінності ЄС є досить мало дослідженим у вітчизняній літературі та потребує аналізу.

Мета статті – з'ясувати встановлення механізму визнання і захисту прав людини та основоположних свобод як правової цінності Європейського Союзу, встановити її юридичне значення.

Як не парадоксально, але на початковому етапі засновниками Європейських Співтовариств сфера захисту прав людини розглядалася як така, що на пряму не охоплюється їх правопорядком, а процеси економічної інтеграції не можуть призвести до порушення прав фізичних та юридичних осіб. На той час уже діяла Рада Європи – міжнародна міжурядова організація, ключовим пріоритетом якої було забезпечення захисту прав кожного, хто перебуває під юрисдикцією Високих Договірних Сторін. У рамках цієї міжнародної організації була прийнята Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (далі – ЄКПЛ), яка запровадила контрольні механізми у формі Європейської комісії з прав людини та Європейського суду з прав людини, що розглядалися достатніми, аби гарантувати повагу до прав людини на регіональному рівні [5, с. 143].

Варто відзначити, що початкові тексти договорів Європейських Співтовариств не містили каталогу прав людини. Лише деякі права соціально-економічного характеру, безпосередньо необхідні для розбудови спільного вугільного та сталеварного ринку і забезпечення чотирьох свобод були закріплені в Договорі про створення Європейського співтовариства вугілля та сталі 1951 р. (далі – ЄСВС), а саме: право на вільне пересування і проживання працівників в межах територій держав-членів; принцип заборони їх дискримінації за національною ознакою у питаннях працевлаштування, оплати праці та інших умов праці і найму (ст. 69 Договору про ЄСВС). Не виключенням стали і Римські Договори 1957 р. Про заснування Європейського економічного співтовариства (далі – ЄЕС) та Європейського співтовариства з атомної енергії (далі – Євроатом) Так, наприклад, стаття 7 Договору про ЄЕС закріплювала, що в рамках його застосування «забороняється будь-яка дискримінація з міркувань національної приналежності» [1]. Інших документів, що містять положення про основоположні права людини, у праві Співтовариств в той час не існувало, у зв'язку з чим повністю пого-

джуємось із твдженням Маринів І.І., що початок еволюції інституту прав людини в праві ЄС характеризується появою перших положень про такі права, які спрямовані виключно на реалізацію економічних цілей, для яких і створювались Співтовариства [6, с. 68].

Важливий внесок у формування концепції прав людини в праві ЄС здійснив Суд Правосуддя ЄС. Так, у справі C-29/69 Stauder (1970) Судом було наголошено на важливості забезпечення поваги до прав людини не лише на національному, але й на наднаціональному рівні, а також обґрунтовано наявність у правопорядку Співтовариств правосуб'єктності фізичних і юридичних осіб [7]. Вцілому вона стосувалася вимоги з боку одержувача соціальної допомоги скасувати зазначення даних про його особу (ім'я та адреса) на купоні, що надавався для отримання продукції за пільговими цінами в якості соціальної допомоги. Суд ЄС визнав, що рішення Комісії 1969 р., яке надавало державам-членам дозвіл на встановлення пільгових цін для певних категорій населення, не містить нічого такого, що здатне порушити основні права людини, які охороняються Судом ЄС і закріплені у загальних принципах права Європейських Співтовариств. Тому тут йдеться не про порушення прав людини з боку інститутів об'єднання, а про необхідність внесення змін до внутрішнього законодавства, яке регламентує користування пільгами. Вимога зазначити на купоні персональні дані порушує права людини і не є необхідною. Тим самим права людини вперше було визнано складовою частиною загальних принципів права Європейських Співтовариств [8, р. 425]. Через рік, у справі 11/70 Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, Суд підтвердив, що повага основоположних прав людини є невід'ємною частиною принципів права Співтовариств та їх захист в подальшому повинен забезпечуватися в тому числі і Судом Європейських Співтовариств [9, р. 1134].

Подальший розвиток європейської інтеграції, поширення її на політичну сферу, а також сферу юстиції та внутрішніх справ супроводжувався подальшою появою рішень судів держав-членів, в яких вони відмовлялись визнавати примат права Співтовариств стосовно внутрішнього конституційного законодавства про права і свободи людини. Це спонукало держави-члени та органи Співтовариств звернути більшу увагу на захист прав людини. З'явилася ціла низка документів, у яких була зроблена спроба визначити основні права і свободи людини в межах інтеграційного об'єднання. До них можна віднести Європейську соціальну хартію 1961 р., Декларацію основних прав і свобод 1989 р., Хартію основних соціальних прав працівників 1989 р. тощо.

Важливе значення для визнання прав людини складовою права Європейських Співтовариств стало ухвалення Єдиного європейського акту 1986 р., у преамбулі якого було вказано, що держави-члени сповнені рішучості сприяти розвитку демократії, яка спирається на основні права, визнані конституціями і законодавством держав-членів, ЄКПЛ і Європейською соціальною хартією.

Однак лише із заснуванням Європейського Союзу у 1992 р. концепція прав людини отримала нормативне закріплення на рівні установчих договорів. У першій статті Договору про Європейський Союз у редакції Маастрихтського договору дається оцінка історичної ваги прийняття цього документа, який «відзначає новий етап у процесі створення дедалі міцнішого союзу народів Європи». Важливою новацією стало закріплення громадянства Союзу – унікального для міжнародної практики інституту, що був запроваджений з метою «посилити захист прав та інтересів громадян держав-членів» та слугувати символом єдності європейських народів. Статус громадянина надавав кожній особі, що мала національне громадянство держави-члена ЄС, низку додаткових політичних і економічних прав [5, с. 144]. З метою забезпечення прав індивідів була запроваджена система інституцій та органів, серед яких особливе місце відводилося Єврообудсмену – уповноваженому ЄС із захисту прав, який контролював дотримання інститутами, органами та агенціями Союзу прав і свобод громадян ЄС або фізичних чи юридичних осіб-резидентів.

Амстердамський договір про зміни Договору про Європейський Союз, договорів, що затверджували Європейські Співтовариства та пов'язаних з ним актів 1997 р. підтвердив європейські «принципи», на яких ґрунтується ЄС (Лісабонським договором 2007 р. їх назву змінено на «цінності»): «...Підтверджуючи свою відданість принципам свободи, демократії, верховенства права, поваги до прав людини та основоположних свобод...».

На сучасному етапі у правовій системі Європейського Союзу захист прав людини посідає одне з центральних місць як елемент забезпечення ефективного функціонування внутрішнього ринку та визначається установчими договорами цієї міжнародної організації – Договором про Європейський Союз 1992 р., Договором про функціонування Європейського Союзу 1957 р., а також Хартією ЄС про основоположні права 2000 р. (далі – Хартія). Положення вказаних актів деталізуються у численних директивах та регламентах ЄС, рекомендаційних актах, прецедентній практиці Суду ЄС. Зокрема, у статті 2 ДЕС проголошується, що Союз засновано на цін-

ностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, зокрема, осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для всіх держав-членів у суспільстві, де панує плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність та рівність жінок і чоловіків.

Стаття 3 вказаного Договору зазначає, що на рівні із заснуванням внутрішнього ринку Євро-союзу, однією з цілей об'єднання є боротьба з соціальним відчуженням і дискримінацією, сприяння справедливості та захисту, рівності, солідарності між поколіннями і захисту прав дитини. Стаття 6 закріплює принцип поваги до основних прав і свобод людини. У ній наголошується, що основні права, гарантовані Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод і передбачені конституційними традиціями, спільними для всіх держав-членів, становлять загальні принципи права Союзу. Стаття 21 ДЄС також містить вказівку на права людини: «...у своїх діях на міжнародній арені Союз керується принципами, які надихнули на його створення, розвиток та розширення та які він має намір поширювати у світі, а саме такими: демократія, верховенство права, універсальність та неподільність прав людини та основоположних свобод, повага до людської гідності, принципи рівності та солідарності, а також дотримання принципів Статуту ООН та міжнародного права». Хоча, у доктрині наявна точка зору, відповідно до якої права людини знаходились поза дією *acquis communautaire* [10]. З цієї позицією важко погодитись у зв'язку з тим, що поняття *acquis communautaire* є широким і становить основу правопорядку Євросоюзу, який включає в себе сукупність правових норм, що мають обов'язковий та рекомендаційний характер, судових рішень, доктринальних понять, рекомендацій та домовленостей [4].

Таким чином, можна констатувати, що *acquis* є комплексом «твердого» та «м'якого» права Євросоюзу, включаючи його основні принципи, доктрини та цінності. Підтвердженням цього є, наприклад, зміна правового статусу такого документу як Хартія основних прав Європейського Союзу 2000 р. Відповідно до статті 6 ДЄС норми Хартії набувають такої ж юридичної сили, що й установчі договори європейського об'єднання. Зазначимо, що прийняття цього документу було викликано необхідністю визначити спільні цінності нового політичного утворення (Європейського Союзу) й гарантувати основні права громадян уже в контексті законодавства та інститутів ЄС. У Хартії права і свободи громадян ЄС постали як цінності всіх держав-членів Євросоюзу, на яких ґрунтується діяльність його інститутів, про що зазначено у преамбулі документу: «Народи

Європи, утворюючи все більш згуртований та тісний союз, прийняли рішення будувати разом мирне майбутнє на основі спільних цінностей... Європейський Союз сприяє збереженню та розвитку цих спільних цінностей за поваги до різноманіття культур та традицій народів Європи, рівно як і до національної самобутності держав-членів та організації їх публічної влади на національному, регіональному та місцевому рівнях» [14].

На увагу заслуговує також Регламент Європейського Парламенту та Ради про створення Інструменту сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва [11], прийнятого в контексті Багаторічної фінансової програми на 2021–2027 рр. Він визначає основні пріоритети та загальну бюджетну основу для програм зовнішньої дії ЄС під заголовком «Сусідство і світ», включаючи створення Інструменту сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва. Метою Регламенту розвиток та міжнародне співробітництво, підтримка та просування цінностей та інтересів Союзу в усьому світі з метою досягнення цілей та принципів його зовнішньої дії, як зазначено у статті 3, статтях 8 та 21 Договору про Європейський Союз.

У Договорі про функціонування ЄС крім норм, щодо громадянства ЄС закріплені такі права і свободи громадян ЄС, як право на вільне пересування та постійне проживання на території держав-членів, право обирати та бути обраним на муніципальних виборах держави-члена і виборах Європарламенту, також право на дипломатичний та консульський захист, право на звернення до інститутів чи органів ЄС. Цей нормативний акт закріплює свободу пересування працівників та принцип рівності в оплаті праці чоловіків і жінок. Також приділяється увага гарантіям захисту прав і свобод людини таким як компенсація збитків особі, завданих діяльністю ЄС та його посадовими особами. Рішення Суду ЄС визначають основні принципи захисту прав і свобод особи в ЄС.

Варто також зупинитися на тому, що захист прав людини – ключовий обов'язок ЄС та держав-членів. Європейська Комісія здійснює загальний нагляд за дотриманням прав людини. На рівні ЄС запроваджено механізм судового захисту прав людини у разі, якщо порушення мають місце з боку ЄС або його держав-членів. Окрім цього, в рамках Союзу запроваджено так званий механізм призупинення членства. Так, якщо буде встановлено наявність постійного та істотного порушення країною-членом цінностей, закріплених у статті 2 ДЄС, Рада ЄС має право призупинити окремі права цієї держави-члена що впливають із застосування Договорів, включаючи право голосу представника уряду краї-

ни-члена у Раді (ст. 7 ДЄС). При цьому установчі документи не містять положень про виключення ЄС, тому така санкція не може бути застосованою щодо держави-члена.

Система гарантій прав і свобод в праві Європейського Союзу забезпечується на двох рівнях, на рівні ЄС і держав-членів, та складається з інституційних, процесуальних й матеріальних елементів [12].

До інституційних гарантій відносять судові та позасудові механізми захисту, такі як: Європейська Комісія, суди ЄС, Євроомбудсмен, Європейський контролер із персональних даних, Загальний контрольний орган у межах Європолу, Агенції ЄС про основоположні права, дипломатичні та консульські представництва держав-членів у третіх країнах тощо.

Процесуальні ж гарантії реалізуються при здійсненні правосуддя та містять: право особи на справедливий і публічний розгляд її справи протягом розумного часу незалежним і неупередженим судом; право на правову допомогу; презумпцію невинності; принцип недопущення повторного притягнення до кримінальної відповідальності за злочин, за який особа вже була покарана чи виправдана у державах-членах; заборона позбавлення свободи за борги та інші.

Матеріальні гарантії полягають у компенсації збитків, завданих особам з боку інших осіб. Майнову відповідальність несуть фізичні та юридичні особи, органи ЄС та держави-члени. Майнова відповідальність фізичних і юридичних осіб регулюється переважно внутрішнім правом країн-членів.

Слід зауважити, що повага до прав людини – обов'язкова умова вступу держави до ЄС. Стаття 49 ДЄС особливо наголошує, що претендувати на членство може лише країна, яка «поважає цінності ЄС та віддана їх поширенню». Копенгагенськими критеріями членства (були схвалені на засіданні Європейської Ради у місті Копенгагені у червні 1993 р.) визначено, що держава-претендент повинна забезпечити стабільне функціонування інституцій, що гарантують верховенство права, демократію, права людини та повагу і захист меншин. Більше того, навіть у міжнародних угодах ЄС з третіми країнами містяться особливі положення (клаузули) про права людини, дотримання яких є істотною умовою співробітництва сторін [5, с. 145]. Так, наприклад, клаузула про права людини передбачена і в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, 2014 р. У статті 2 угоди зазначається: «Повага до демократичних принципів, прав людини та основоположних свобод, як визначено, зокрема в Гельсінському заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року та Паризькій хартії для нової Європи 1990 року,

а також в інших відповідних документах щодо захисту прав людини, серед них Загальна декларація прав людини ООН 1948 року і Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також повага до принципу верховенства права повинні формувати основу внутрішньої та зовнішньої політики Сторін і є основними елементами цієї Угоди» [13].

Отже, основне місце серед правових цінностей ЄС посідає захист основних прав людини. Формування системи правових норм на рівні ЄС, що гарантують захист прав і свобод людини, відбувалося крок за кроком протягом десятиліть. Варто зазначити, що на перших етапах свого формування, в Євросоюзі не приділялось достатньої уваги питанням захисту прав людини в межах самого об'єднання. На думку наднаціональних органів, ці питання перебували поза межами економічної інтеграції, тому перелік прав людини в самих установчих договорах про ЄС відсутній. До того ж певною мірою це було пов'язано з розподілом напрямів діяльності між Європейськими Співтовариствами та іншою регіональною організацією – Радою Європи, прерогативою якої була саме сфера захисту прав людини. Проте, поступово Суд ЄС у своїх прецедентних рішеннях обґрунтував необхідність дотримання фундаментальних прав людини в процесі застосування права ЄС. При цьому, Суд посилався як на ЄКПЛ 1950 р., так і на конституційні традиції держав-членів ЄС у сфері прав людини.

Новим етапом у розвитку нормативного закріплення прав людини з притаманними їй юридичною силою і механізмами реалізації стала розробка Хартії основних прав ЄС 2000 р. та набуття нею статусу джерела первинного права разом з Лісабонським договором 2007 р.

Захист прав людини, як правова цінність ЄС, має першочергово ідеологічне значення, оскільки через неї здійснюється формування, актуалізація, спрямування та виправдання одних напрямів діяльності та засудження інших. В умовах євроінтеграції України, відданість правовим цінностям Союзу, удосконалення власної системи захисту прав людини мають стати важливими геополітичними та соціокультурними завданнями для нашої країни, оскільки відповідно до критеріїв вступу до ЄС лише держава із відповідним рівнем дотримання прав та основних свобод людини може стати повноправним членом Євросоюзу.

Література

1. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства): міжнародний документ від 25.03.1957 р. Офіційний сайт Верховної Ради України: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017

2. Договір про Європейський Союз: міжнародний документ від 07.02.1992 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_029

3. Договір про функціонування Європейського Союзу: міжнародний документ від 25.03.1957 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

4. Смирнова К.В. Співвідношення *acquis communautaire* та джерел права Європейського Союзу. Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал «Порівняльно-правові дослідження», 2011. Вип. 1. С. 121–126.

5. Право Європейського Союзу (в питаннях і відповідях) : навч.-довід. посіб. [Т.М. Анакіна, Т.В. Комарова, О.Я. Трагнюк, І.Я. Яковюк та ін.]; за заг. ред. І.В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.

6. Маринів І.І., Мохочук П.С. Захист прав людини в Європейському Союзі. Право та інноваційне суспільство № 1 (12), 2019. С. 67–72.

7. Judgment of the Court of 12 November 1969. *Erich Stauder v City of Ulm – Sozialamt*. Reference for a preliminary ruling: *Verwaltungsgericht Stuttgart – Germany*. Case 29–69. URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61969CJ0029:EN:HTML>

8. Case 29-69, *Erich Stauder v. City of Ulm – Sozialamt*. *European Court Reports*. 1969. P. 425.

9. Case 11-70, *Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr – und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*. *European Court Reports*. 1970. P. 1134.

10. Шишкова Н. Хартія основних прав Європейського Союзу і проблеми її конституційного розвитку. *Юридичний журнал*. 2004. № 4. С. 35.

11. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument. COM/2018/460 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A460%3AFIN>

12. Мельник О.Г. Нормативно-правові гарантії забезпечення та захисту фундаментальних прав людини у Європейському Союзі. Концептуальні засади механізму захисту прав людини: український та міжнародний контекст. Біла Церква, 2022. URL: http://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7634/1/Normatyvno_pravovi_har.pdf

13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифіковано Законом України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

14. Хартія основних прав Європейського Союзу: міжнародний документ від 07.12.2000 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text

Анотація

Тичина В. П. Права людини як правова цінність Європейського Союзу. – Стаття.

У статті досліджується сутність концепції захисту прав людини та основних свобод, як правової цінності Європейського Союзу, її нормативно-правового закріплення в установчих документах цієї міжнародної організації. З'ясовано, що за останні десятиріччя Європейський Союз пройшов тривалий шлях станов-

лення своєї власної системи захисту прав людини: від повного відхилення ідеї, що захист прав людини може користуватися перевагою перед положеннями права Союзу, до розробки власного каталогу прав людини, яким стала Хартія ЄС про основоположні права. На сучасному етапі у правовій системі Європейського Союзу захист прав людини посідає одне із центральних місць як елемент забезпечення ефективного функціонування внутрішнього ринку та визначається установчими договорами цієї міжнародної організації – Договором про Європейський Союз 1992 р., Договором про функціонування Європейського Союзу 1957 р., а також Хартією ЄС про основоположні права 2000 р. Положення вказаних актів деталізуються у численних директивах та регламентах ЄС, рекомендаційних актах, прецедентній практиці Суду ЄС. Також встановлено, що система гарантій прав і свобод в праві Європейського Союзу забезпечується на двох рівнях, на рівні ЄС і держав-членів, та складається з інституційних, процесуальних й матеріальних елементів. До інституційних гарантій відносять судові та позасудові механізми захисту. Процесуальні ж гарантії реалізуються при здійсненні правосуддя та містять: право особи на справедливий і публічний розгляд її справи протягом розумного часу незалежним і неупередженим судом; право на правову допомогу; презумпцію невинності та інші. Матеріальні гарантії полягають у компенсації збитків, завданих особам з боку інших осіб. Майнову відповідальність можуть нести фізичні та юридичні особи, органи ЄС та держави-члени. Автор зазначає, що на сьогодні перед Україною постає питання про необхідність удосконалення власної системи захисту прав людини, оскільки відповідно до критеріїв вступу до ЄС лише держава із відповідним рівнем дотримання прав та основних свобод людини може стати повноправним членом Євросоюзу.

Ключові слова: цінності, Європейський Союз, правові цінності Європейського Союзу, права людини, концепція захисту прав людини в ЄС.

Summary

Tychyna V. P. Human rights as a legal value of the European Union. – Article.

The article examines the essence of the concept of protection of human rights and fundamental freedoms as a legal value of the European Union, its normative and legal consolidation in the founding documents of this international organization. It was found that over the past decades, the European Union has gone through a long way of forming its own system of human rights protection: from the complete rejection of the idea that the protection of human rights can take precedence over the provisions of Union law, to the development of its own catalog of human rights, which became the EU Charter on fundamental rights. At the current stage in the legal system of the European Union, the protection of human rights occupies one of the central places as an element of ensuring the effective functioning of the internal market and is determined by the founding treaties of this international organization – the Treaty on the European Union of 1992, the Treaty on the Functioning of the European Union of 1957, as well as The EU Charter on Fundamental Rights of 2000.

The provisions of these acts are detailed in numerous EU directives and regulations, advisory acts, precedent practice of the EU Court. It was also established that the system of guarantees of rights and freedoms in the law of the European Union is provided at two levels, at the level of the EU and the member states,

and consists of institutional, procedural and material elements. Institutional guarantees include judicial and extrajudicial protection mechanisms. Procedural guarantees are implemented in the administration of justice and include: the right of a person to a fair and public hearing of his case within a reasonable time by an independent and impartial court; the right to legal aid; presumption of innocence and others. Material guarantees consist in the compensation of losses caused to persons by other persons. Property liability can be

borne by individuals and legal entities, EU bodies and member states. The author notes that today Ukraine faces the question of the need to improve its own human rights protection system, since according to the criteria for joining the EU, only a state with an appropriate level of observance of human rights and fundamental freedoms can become a full member of the European Union.

Key words: values, European Union, legal values of the European Union, human rights, the concept of human rights protection in the EU.